

къмъ самоанализъ, да притегля всѣкога дѣйствиата, постѣпките си и близките — не казваме далечни послѣдствия отъ тѣхъ, за да не изпада въ форфантерията, напр. на едно поколѣние, което е изпъквало на нѣкои прѣдни редове въ общественитѣ борби, безъ да е донесло нѣщо цѣнно къмъ самоопредѣлението на нѣкоя група отъ хора. За чудо, но и за щастие на бъдащата ни литературна и революционна мисль, даскалъ Ботю бѣше една положителна натура, която не можѣше да отгледа, и неотгледа, както искатъ да кажатъ нѣкои повѣствователи на миналитѣ събития, фантазьоръ и безумецъ мечтателъ; като даваше пълна свобода на личността да слѣдва своето призвание, да не отстѣпя отъ елементарнитѣ прояви на личнитѣ си дарби, той формално стѣгаше ексеситѣ, и казваше — всѣки, който е завършена личностъ — да дѣйствува по своему, безъ да трѣпка прѣдъ голѣмитѣ очи на страхътъ. Страхътъ е една форма на лудостъта, която погубва.

Такъвъ виждаме даскалъ Ботю при счупване и послѣдната прѣграда на свѣтитѣ прѣдания, на вѣтитѣ понятия, такъвъ го наблюдаваме въ неговото писателско поприще, такъвъ влѣзе и въ гроба.

Още разправятъ старитѣ, сѣкашъ за назидание на по-младитѣ и опърничеви глави, кончината на даскалъ Ботю. Тя се дължѣла, разправя прѣданието, не само на това, че самъ той — даскалъ Ботю, билъ фармасонинъ — тая дума бѣше нова за западна Европа, но заедно съ модитѣ била подала ржка на срѣднегорската примитивна цивилизация —, не само защото отгледалъ синъ, който „дружилъ явно съ дявола“ и прѣзиралъ бога „на глупцитѣ и на безчестнитѣ тирани“, но и защото „този дрѣтъ пангалозинъ“ осквернилъ паметъта на дѣдитѣ. Както всички вѣрващи въ прѣселението на душитѣ, и калоферци искали да бждатъ умрѣлитѣ по-близко до тѣхъ, и затова градътъ